

ARVOSTELUA

Venäjän kauppaa ja teollisuutta. Käsikirja kauppiaita ja tehtailijoita varten. Laadittu kauppaja manufaktuuridepartementin tilasto-osaston päällikön A. A. Blaun johdolla ja toimittamana. Pietari, 1899. Hinta 10 ruplaa.

Tämän tavattoman isokokoisen teoksen julkaisijain tarkoituksena oli „täyttää taloustieteellisessä kirjallisuudessamme olevaa aukkoa” (s. I), nimittäin antaa samalla sekä koko Venäjän kauppaja teollisuusliikkeiden osoitteet että tiedot „eri teollisuusalojen tilasta”. Tällaista hakemistoluontoisen ja tieteellisen tilastoaineiston yhdistämistä vastaan ei olisi mitään sanomista, jos kumpikin aineisto olisi annettu riittävän täydellisenä. Valitettavasti tässä nimetyssä kokoelmassa tilastoaineisto uppoaa täydellisesti osoiteaineistoon, sillä edellinen on esitetty vajavaisesti ja varsin puutteellisesti muokattuna. Ennen kaikkea tämä julkaisu eroaa epäedullisesti samantyyppisistä aikaisemmista julkaisuista siinä, ettei se anna tilastotietoja *jokaisesta* luetteloon joutuneesta liikkeestä ja laitoksesta. Tämän vajavaisuuden takia liikkeiden ja laitosten luetteleminen, joka käsittää 2.703 isoa palstaa mitä tiheintä tekstiä, menettää kaiken tieteellisen merkityksensä. Kuitenkin kauppaja teollisuustilastojemme kaaosmaisen tilan vuoksi juuri tiedot jokaisesta eri laitoksesta ja liikkeestä ovat erittäin tärkeitä, koska viralliset tilastolaitoksemme eivät koskaan käsittele näitä tietoja läheskään siedettävästi, rajoittuen vain esittämään yhteenvedot, joissa verrattain pätevä ja kerrassaan epäpätevä aineisto sotketaan sekaisin. Osoitamme heti, että tämä viimeksi mainittu huomautus koskee myös käsiteltävänä olevaa julkaisua, mutta sitä ennen toteamme julkaisun laatijain seuraavan omalaatuisen menettelytavan. Julkaislessaan kunkin tuotantoalan liikkeiden ja laitosten osoitteet, he esittävät laitosten lukumäärän ja niiden liikevaihdon

summan vain koko Venäjän mitassa; laskevat sitten kulta-kin tuotantoalalta yhden laitoksen keskimääräisen liikevaihdon ja jakavat erikoismerkkiä käyttäen liikkeen sen mukaan, onko niiden liikevaihto tätä keskimääräistä lukua suurempi vai pienempi. Paljon tarkoituksenmukaisempaa olisi ollut (jos kerran ei voitu julkaista tietoja jokaisesta laitoksesta erikseen) asettaa useampia liikkeiden ja laitosten kategorioita, jotka olisivat olleet samanlaisia kaikilla kaupan ja teollisuuden aloilla (liikevaihdon suuruuden, työläisten lukumäärän, voimakoneiden luonteen y.m. mukaan) ja jakaa sitten kaikki laitokset näiden kategorioiden mukaan. Silloin olisi voitu ainakin päätellä siitä, miten täydellistä ja vertailukelpoista aineisto on eri läänien ja eri tuotantoalojen osalta. Mitä tulee esimerkiksi tehdastilastoon, niin ei tarvitse muuta kuin lukea kyseisen julkaisun ensimmäiseltä sivulta (huomautuksista) tämän käsitteen fenomenaalisen hatara määritelmä sekä selailta tehtailijain luetteloita eräiltä tuotantoaloilta, vakuuttuaksemme siitä, miten erilaatuista kirjassa esitetty tilastoaineisto on. Sen tähden niihin tehdastilastoja koskeviin yhteenvetotietoihin, jotka on esitetty „Venäjän kauppaa ja teollisuutta” teoksen I osan ensimmäisessä osastossa („Historiallis-tilastollinen katsaus Venäjän teollisuuteen ja kauppaan”), on suhtauduttava sangen varovaisesti. Me luemme siitä, että vuonna 1896 (osittain vuonna 1895) koko Venäjän keisarikunnassa oli 38.401 tehdasta, joiden tuotannon määrä oli 2.745 miljoonaa ruplaa, työläisten lukumäärän ollessa 1.742.181, mukaan laskettuina sekä akssiiveroa maksamattomat että akssiiveroa maksavat tuotantoalat ja vuoriteollisuuden alat. Mielestämme tätä numeroa ei saa vertailla tehdastilastojemme numeroihin edellisiltä vuosilta tekemättä varsin oleellisia tarkistuksia. Vuonna 1896 rekisteröitiin koko joukko tuotantoaloja, joita ei ennen (vuoteen 1894/95 saakka) laskettu „tehdastuotantoon” kuuluviksi: leipomot, kalastamot, teurastamot, kirja- ja kivipainot y.m. y.m. Keisarikunnan kaikkien vuori- ja metallurgisten tehtaiden tuotantosumma on määriteity 614 miljoonaksi ruplaksi käyttämällä hyvin omalaatuisia menetelmiä, joista tietoomme saatetaan vain se, että valuraudan arvo sisältyy nähtävästi toistamiseen raudan ja teräksen arvoon. Työläisten lukumäärää koko vuori- ja metallurgisessa teollisuus-

dessa on päinvastoin ilmeisesti pienennetty: heidän lukumääräkseen on vuonna 1895/96 osoitettu 505.000. Joko se on virhe taikka sitten monet vuorityölaitokset on jätetty pois. Kirjassa olevista hajatiedoista näkyy, että pelkästään muutamilla tämän osaston tuotantoaloilla työläisten lukumäärä tekee 474.000 henkeä, joihin ei ole laskettu kivihiilen louhinnassa (noin 53.000), suolateollisuudessa (noin 20.000), kivilouhimoilla (noin 10.000) sekä muutamilla muilla vuorituotannon aloilla (noin 20.000) työskenteleviä työläisiä. Vuonna 1890 keisarikunnan koko vuori- ja metallurgisessa teollisuudessa oli enemmän kuin 505.000 työläistä, ja erikoisesti juuri nämä teollisuusalat ovat siitä lähtien kehittyneet. Esimerkiksi tämän osaston viidellä tuotantoalalla, joista kirjan tekstissä on annettu historiallis-tilastollisia tietoja (rautavalimo-, rautalanka- ja kone-rakennusteollisuudet, kulta- ja kuparituotteiden valmistus), laskettiin vuonna 1890 olleen 908 tehdasta, niissä 69.000 työläistä ja niiden kokonaistuotannon arvo 77 milj. ruplaa, jota vastoin vuonna 1896 oli 1.444 tehdasta, joissa 147.000 työläistä, tuotannon yhteisarvo 221½ miljoonaa ruplaa. Kun lasketaan yhteen kaikki kirjaan sirotellut historiallis-tilastolliset tiedot, jotka eivät valitettavasti koske kaikkia, vaan ainoastaan eräitä tuotantoaloja (puuvillan muokkaus, kemialliset tuotantoalat ja yli 45 muuta tuotantoalaa) niin saamme seuraavanlaiset tiedot keisarikunnasta kokonaisuudessaan. Vuonna 1890 oli 19.639 tehdasta, joissa 721.000 työläistä ja tuotantosumma 929 milj. ruplaa, jota vastoin vuonna 1896 oli 19.162 tehdasta, joissa 985.000 työläistä ja tuotantosumma 1.708 milj. ruplaa; kun siihen lisätään kaksi aksiisiveron alaista tuotannonalaa, sokerituotanto ja viinanpoltto (vuonna 1890/91: 116.000 työläistä; v. 1895/96: 123.000), saadaan työläisten lukumääräksi 837.000 ja 1.108.000 työläistä, mikä antaa *kuuden vuoden ajalta melkein kolmanneksen lisäystä*. Huomautamme, että tehtaiden lukumäärän pienentyminen johtuu myllyjen erilaisesta rekisteröinnistä: vuonna 1890 joutui tehtaiden lukuun 7.003 myllyä (tuotanto 156 milj. ruplaa ja 29.638 työläistä), mutta vuonna 1896 vain 4.379 myllyä (272 milj. ruplaa ja 37.954 työläistä).

Tällaisia ovat ne tiedot, joita käsiteltävästä julkaisusta voidaan saada ja joiden perusteella voidaan luoda

jonkinlainen käsitys Venäjän teollisesta noususta 90-luvulla. Tähän kysymykseen voidaan palata yksityiskohtaisemmin sitten, kun on saatettu julkisuuteen täydelliset tilastotiedot vuodelta 1896.

Kirjoitettu helmikuussa 1899

*Julkaistu maaliskuussa 1899
aikakauslehden „Natshalo”*

3. n:rossa

Allekirjoitus: V. I. I l j i n

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*
